

GYENGE ANIKÓ

Digitális jogkezelési rendszerek a szerzői jogban

Bevezető

A *Digital Rights Management System*-ről (digitális jogkezelési rendszer, a továbbiakban: DRMS) szokássá vált manapság úgy beszélni, mint az összes, a digitális forradalom eredményeképpen a szerzői jogi rendszerben felmerült probléma végre megtalált általános érvényű megoldásáról. A DRMS-ről szóló beszélgetéseket, vitákat a szerzői jogban eddig talán soha nem tapasztalt mértékben uralják az indulatok, a józan érvek pedig mintha nem kapnának kellő nyilvánosságot. Az informatikai ipar képviselői – elsősorban nyilván gazdasági megfontolásból – erőltetik a DRMS elfogadását, terjedését, és ezzel párhuzamosan felhívják a teljes szerzői jogi rendszer radikális átalakítására. Azt szinte senki sem állítja, hogy a jelenlegi szerzői jogi szabályrendszerek teljes mértékben megfelelnek a digitalizáció minden kihívásának, az átalakítás mélységét és mibenlétét azonban jóformán mindenki másként képzelel.

Mivel ebben a témában a magyar jogirodalomban eddig nem született publikált tanulmány,¹ a jelen cikk arra vállalkozik, hogy bemutatja a DRMS-t, a jelenlegi szerzői jogi szabályozás e kérdéskörben releváns részét, áttekinti azokat a szerzői jog által szabályozott területeket, amelyeket érinthet a DRMS alkalmazása, és feltárja azokat a főbb problémákat, amelyek megoldásra várnak ezzel összefüggésben. Ugyanakkor nem törekszik végleges válaszok adására, csupán alternatív megoldásokat kínál, felhívva a vitában résztvevő többi szerzőt a felkínált megoldások értékelésére, és újabbak kidolgozására, bízva abban, hogy az ezeken a hasábkon kialakuló eszmecsere mind a joggyakorlat, mind a jogalkotás számára hasznos lehet a közeljövőben.

1. A DRMS

A DRMS kifejezés sokféle tartalommal megölthető. Általános megközelítésben a DRMS fogalmába tartozhat minden olyan műszaki

megoldás, eljárás, amely a digitális formában tárolt (akár szerzői jogi, akár egyéb) tartalmak védelmét szolgálja a másolás egyszerű megakadályozásától² kezdve az egészen bonyolult, sokfunkciós rendszerekig.³ Másként megfogalmazva ide tartozik minden olyan műszaki eljárás, amely a különböző hálózatokon (pl. az Interneten) keresztül történő jogosítást és tartalomátvitelt és elszámolást is

A DRMS-ről szóló beszélgetéseket, vitákat a szerzői jogban eddig talán soha nem tapasztalt mértékben uralják az indulatok, a józan érvek pedig mintha nem kapnának kellő nyilvánosságot.

segíti amellet, hogy megakadályozza az ezekhez a tartalmakhoz való jogosulatlan hozzáférést.⁴ Egy ilyen rendszer két egymástól jól elkülöníthető, de mégis szorosan összefüggő funkciót tölthet be: egyrészt statikus módon azonosítja a szellemi alkotásokat, az ezeken fennálló jogokat, és azok alkotóit, jogosultjait, gyakorlóit (*digital rights management*),⁵ Másrészt dinamikusan a joggyakorlásnak, illetve annak a korlátainak, továbbá az ehhez kapcsolódó díjazási igénynek a technikai úton történő érvényesítését is szolgálja (*management of digital rights*).⁶

GERHARD PFENNIG megfogalmazásában⁷ a DRMS olyan rendszer, amely képes szerzői jogi védelem alatt álló műveknek a szerzői jogi jogosult szervertől a befogadó szerverre való, digitális formában történő elektronikus átvitelére, kezelésére és az ezzel kapcsolatos automatikus elszámolásra. A DRMS-en keresztül két „csomag” adat megy át: a műadatok, amelyek hallhatóvá és láthatóvá válnak a felhasználó számítógépének segítségével, és a meta-adatok, amelyek – a felhasználó számára többségében láthatatlanul – a mű, az előállító és az ár azonosító adatait tartalmazák.⁸

Áttekintve a DRMS-be beleérthető minden funkciót, meg lehet kockáztatni azt a kijelentést is, hogy valójában itt egy, az elektronikus kereskedelem világára kialakított komplex mechanizmusról van szó.

A DRMS-t el kell határolni az általában vett *Content-Management System*-től (CMS), a

Rights-Clearing-től (RCS) és a másolásvédelemről.

A CMS – a nevéből adódóan is – csak a tartalom kezelésére (pl. egy honlapon a képvagy szövegrészek beillesztésére) szolgál. Annak ellenére, hogy a két rendszer gyakran összekapcsolódik, könnyen belátható, hogy funkcionálisan nem azonosíthatók egymással. Az RCS egy-egy mű vagy más teljesítmény jogosultjának a megtalálását szolgálja, azaz éppen nem az a személyi kör tartozik alkalmazói közé, mint amely a DRMS-t használja. Ez utóbbi esetben ugyanis a lánc egyik végén mindenképp a jogosult áll, míg az RCM-nél a jogosult személye ismeretlen. A másolásvédelem – ahogy már fentebb volt szó róla – a DRMS egyik (gyakran azonban kizárólagos) funkciója, amely az egész rendszer passzív eleme: a tartalomhoz való hozzáférés határának (a többszörözés tiltásának, vagy a többszörözések száma korlátozásának) az eszköze.⁹ Jelen tanulmány ezt a másolásvédelmi funkciót tekinti a szűkebb értelemben vett DRMS-nek, míg tágabb értelemben a teljes digitális jogosítási és felhasználási rendszert érti a DRMS fogalma alatt. Már itt le kell szögezni, hogy éppen abból kifolyólag, hogy a DRMS csak olyan felhasználók esetében alkalmazható, amelyek valamilyen módon kapcsolatban állnak a digitalizációval, nincs szükség az egész szerzői jogi rendszer újragondolására. Az analóg világban megvalósuló felhasználások tekintetében a DRMS megjelenése nem jelent radikális változást, digitális környezetben pedig a legtöbb analóg világra kialakított szabály és a már meglévő digitális felhasználásokra vonatkozó norma módosítás nélkül is alkalmas lehet a DRMS kapcsán felmerült kérdések megválaszolására. Ugyanakkor megjegyzendő az is, hogy egy DRMS működtetése nem csak szerzői jogi szabályok

A DRMS fogalma alá tartozik minden olyan műszaki eljárás, amely a különböző hálózatokon keresztül történő jogosítást, tartalomátvitelt és elszámolást segíti amellet, hogy megakadályozza az ezekhez a tartalmakhoz való jogosulatlan hozzáférést.

alkalmazását teszi szükségessé: általános polgári jogi, de adott esetben büntetőjogi vonatkozású problémák is felmerülhetnek – ezek megválaszolója azonban a jelen tanulmányban nem képezi tárgyát.

A DRMS funkciói közül szerzői jogi szempontból elsősorban az engedélyezésnek van emelkedő szerepe, továbbá megoldandó feladatot jelent a jogalkotó számára a DRMS és a szabad felhasználások, valamint a díjigények kapcsolatának rendezése is.

2. A hozzáférési jog

A digitális felhasználásokkal és a velük összefüggésben való DRMS-alkalmazással kapcsolatban az amerikai irodalomban az elmúlt években alakult ki az a felfogás, amely szerint a szerzőnek kizárólagos joga van a művéhez való hozzáférés ellenőrzésére (*right to control* access), aminek érvényesítésére a DRMS a legalkalmasabb eszköz.¹⁰ Az ugyan könnyen belátható, hogy a digitalizáció esetenként nem csak a jogsértések elkövetését könnyíti meg, hanem a szerző számára is több hatalmat adhat a műve felett, a technika által lehetővé tett kontrollt azonban ennek ellenére sem lehet automatikusan jognak tekinteni.

Az kétségtelen, hogy az internetes felhasználásokkal kapcsolatban a nyilvánossághoz közvetítés (*right of communication to the public, öffentliche Wiedergabe*) és a nyilvánosság számára történő hozzáférhetővé tétel (*right of making available, öffentliche Zugänglichmachung*) joga valóban értelmezhető egyfajta ellenőrzésként a hozzáférés fölött. Azzal együtt ugyanis, hogy egyik oldalon a felhasználó a felhasználásnak mind az időpontját, mind a helyét maga határozhatja meg, technikailag az is megoldható, hogy ennek a „hol és mikor”-nak az adatairól a jogosult is pontosan értesüljön, ugyanígy a nyilvánosságra hozatalt követő, DRMS-mel segített kizárólagos internetes terjesztés is lehetővé teszi a szerzőnek a műve feletti teljes rendelkezést, a felhasználás teljes ellenőrzését. Ugyanakkor azonban a művek letöltésével, kinyomtatásával a felhasználás ellenőrzése ki is csúszik/csúszhat a szerző kezéből.

A szakirodalom általában nem fogadja el a DRMS-mel gyakorolt hozzáférési jog létjogosultságát. Különösen amiatt erős az ellenállás, mert ezt csak olyan, mindenek felett álló „szuper-jogként” lehetne értelmezni, amelyre nincs is szükség, hiszen valójában maga a szerzői jog a hozzáférés (korlátozásának) joga, aminek megvalósulási formái az egyes vagyoni jogok és külső korlátai a törvényben meghatározott kivételek és korlátozások. Ebből pedig következik az, hogy a DRMS-t nem lehet egy új szerzői jogi jogosultságként szemlélni, hanem meg kell próbálni a hatályos jogi rendszer eszközeivel értelmezni.

3. Jogosítás a DRMS segítségével

Van olyan szerző,¹¹ aki szerint ma már a szerzői jogban háromféle joggyakorlás létezik: az egyéni engedélyezés (*individual licensing*), a közös jogkezelés (*collective licensing*) és a digitális jogkezelés (*digital rights management*).¹² A hármas felosztásnak némileg ellentmondva a hivatkozott tanulmány azt is kifejti, hogy a digitális jogkezelési rendszer sokkal inkább a joggyakorlás eszközének, semmint a módjának tekinthető, bár azt elismeri, hogy a digitális jogkezelés az egyéni joggyakorlásnak hatékonyabb segítője lehet, mint a közös joggyakorlásé, ugyanakkor nem tartja kizártnak ennek az eszköznek az alkalmazását a közös jogkezelésben sem.

3.1. Az egyéni engedélyezés és a DRMS

Abban az engedélyezési konstrukcióban, ahol az egyéni szerző vagy más jogosult áll szemben egyetlen, beazonosítható felhasználóval, több szempontból jöhet szóba a DRMS. A digitális úton történő engedélyezés és felhasználás tekintetében meg kell különböztetni egymástól azokat az eseteket, amikor

- a felhasználási szerződést hagyományos módon kötik és a felhasználás eredménye lesz egy digitális hordozón rögzített műpéldány (pl. egy CD kiadása),
- csak a szerződéskötés történik digitális úton, a felhasználás viszont az analóg világban történik (pl. távollévők között Interneten kötött szerződés egy könyv kiadására),
- a szerződéskötés mellett a felhasználás is digitális

úton történik (pl. Interneten a szerzővel kötött szerződés alapján a felhasználó az Interneten keresztül kapja meg a műpéldányt is, amit aztán megjelenít a számítógépén).

Az első esetkör a későbbiekben tárgyalom, mivel itt a „végfelhasználó” számára megengedett magatartások korlátozásánál válik igazán fontos szereplővé a DRMS. Az ezt megelőző cselekmények pedig nem digitálisan történnek – erre az „analóg” szerzői jogi és polgári jogi szabályok az irányadók.

A második esetkörben a digitális úton történő felhasználási szerződéskötésnek a gyakorlatban nincs akadálya, ugyanakkor meg kell jegyezni, hogy nem minden digitális úton kötött szerződés felel meg az Sztj.-ben a felhasználási szerződésekre főszabály szerint

előírt írásbeliségnek. A digitális úton kötött szerződések közül ugyanis csak a minősített elektronikus aláírással ellátott szerződések minősülnek írásbelinek.¹³

Itt a szerzői jogi és az elektronikus aláírásra vonatkozó szabályok együttesen alkalmazandók azzal, hogy abban az esetben, ha a szolgáltatást igénybe vevő személy fogyasztónak minősül, akkor a fogyasztóvédelmi magánjogot, ha az engedélyezés általános szerződési feltétel útján valósul meg, akkor az erre vonatkozó általános polgári jogi rendelkezéseket kell alkalmazni. Ha külföldi elem is van a tényállásban (aminek

nagy a valószínűsége), akkor a DRMS folyamatára a nemzetközi magánjog szerződési kapcsolóelvéit is figyelembe kell venni, míg ha a tartalom szerzői jogi védelem alatt áll, akkor a védelemre a nemzetközi magánjogi szabályok útján alkalmazandó BUE, Római Szerződés, és TRIPS, illetve az EU-n belül a diszkrimináció tilalomból is folyó alapszerződési szabályok is vonatkoznak.

Feltételezve azt, hogy nem csak a jogosítás, hanem a felhasználás is digitális úton történik (vagy az „analóg” jogosítás után valósul meg a digitális felhasználás), már nagyobb szerepe lehet a különböző DRMS-eknek. Ezekben az esetekben a DRMS a felhasználó jogosultságát azokra a cselekményekre korlátozza, amelyek a szerződés alapján megengedettek számára, illetve lehetővé teszi, hogy másokat kizárjon a felhasználásból. Ilyen megoldás lehet a különböző kódrendszerek, jelszavak használata, de a felhasználás konkrét terjedelmének a meghatározása is. Például egy építészeti *on-line* szaklap meghatározhatja, hogy a felhasználó meddig használhat egy cikket (pl. csak meghatározott időtartamra biztosítja neki a hozzáférést), tárolhatja-e a merevlemezen, kinyomtathatja-e vagy sem.

A DRMS alkalmazásának időrendben utolsó eleme a felhasználásért történő díjfizetés digitalizálása, amely *on-line* bankszolgáltatások segítségével szintén történhet digitálisan, az Interneten keresztül – ez a kérdéskör azonban szintén nem a szerzői jog területére tartozó szabályozás alá esik.

3.2. A közös jogkezelés és a DRMS

A DRMS és a közös jogkezelés egy mondatban emlegetése általában azzal a konklúzióval is együtt jár, hogy az előbbi az utóbbi végét jelenti. Az a megállapítás azonban, amely szerint a DRMS megszületése a közös jogkezelés végét jelentené, minden alapot nélkülöz. Elsősorban

A digitális jogkezelés az egyéni joggyakorlásnak hatékonyabb segítője lehet, mint a közös joggyakorlásé, ugyanakkor nem kizárt ennek az eszköznek az alkalmazása a közös jogkezelésben sem.

A DRMS-t nem lehet egy új szerzői jogi jogosultságként szemlélni, hanem meg kell próbálni a hatályos jogi rendszer eszközeivel értelmezni.

azért, mert a szűkebb értelemben vett digitális jogkezelést nem lehet alkalmazni az analóg felhasználások esetében, amelyek közül azonban több is közös jogkezelés alá tartozik. Ezeket az analóg felhasználásokat és a rajtuk fennálló jogok gyakorlásának módját tehát érintetlenül hagyja a DRMS. Másodsorban pedig azért, mert a tág értelemben vett digitális jogkezelés ugyanúgy alkalmazható a közös jogkezelés esetében is, mint az egyéni engedélyezésnél, tehát a DRMS nem felváltja, hanem adott esetben hatékonyabbá teszi a közös jogkezelést.¹⁴

3.2.1. Engedélyezés közös jogkezelésben

A közös jogkezelésben lebonyolított engedélyezések esetében tulajdonképpen a fentebb, az egyéni engedélyezésről szóló fejezetben bemutatott szerződéskötési konstrukciók élnek azzal, hogy a szerzői oldalon egy szervezet áll, amelynek infrastruktúrája is többnyire számítógép-alapú, azaz az engedélyezés digitalizálása nem okozhat különösebb nehézséget. (Az engedélyezés automatizálását még az a szabály is könnyíti, amely szerint a közös jogkezelő szervezet nem különböztethet a felhasználók között – objektív szempontok alapján, kvázi mechanikusan köteles a felhasználási engedélyt mindenkinek megadni, szemben az eredeti jogosulttal, a szerzővel, akinek több lehetősége van az engedély megtagadására.) Közös jogkezelésnél a DRMS szerepe ennyiben ki is merül, mivel a szervezet a műpéldányt nem bocsátja rendelkezésre.

3.2.2. Díjigények a közös jogkezelésben

A közös jogkezelés alá tartozó szerzői jogszolgáltatások között jelentős szerepet töltenek be a szerző többszöröségi jogával összefüggő díjigények: az üres hordozó és a reprogramdíj. A DRMS fentebb bemutatott elsődleges funkciójából (azaz az engedélyezés digitalizálásából) és a rendszer működéséből következik, hogy ez a díjigényekkel és a magáncélú többszöröséssel csak közvetett, de nem elhanyagolható kapcsolatban áll.¹⁵ Mivel ezeknek a díjigényeknek a DRMS-mel való összehangolása jelenthet a szabályozás szempontjából megoldandó feladatot, ezért a kérdés részletes tárgyalására a következő fejezetekben kerül sor.

4. A szerzői jog alóli kivételek és korlátozások és a DRMS

4.1. Az alkotmányos alapokon nyugvó szerzői jogi szabályozás

A DRMS hívei abban látják ennek a rendszernek a legfőbb előnyét, hogy a jogosultak és

a felhasználók érdekei között új egyensúlyt lehet vele létrehozni, hiszen a szerző a DRMS alkalmazásával jobban (részletekbe menően meghatározva a felhasználás terjedelmét) tud rendelkezni a műve felett, meg tudja akadályozni a jogsértő felhasználásokat, a felhasználó pedig pontosan annyit kap a pénzért, amennyi megilleti.¹⁶ Felmerül a kérdés, hogy a ma hatályos szerzői jogi rendszerben érvényesülő egyensúly milyen célok teljesítésével jött létre, és ezek a célok fenntartandók-e a digitális világban is, továbbá hogy ez az egyensúly ténylegesen nem kielégítő-e akkor is, amikor DRMS alkalmazására kerül sor.

Érdemes itt megjegyezni azt is, hogy az analóg felhasználásokhoz hasonlóan a szerző a digitális felhasználások esetében sem képes mindig egyedileg követni a törvény vagy megállapodás alapján közös jogkezelés körébe eső felhasználásokat. Így tehát alaptalan az az állítás, hogy a DRMS a tömeges felhasználások szerző általi kontrollját is lehetővé tenné. Ez ugyanis azt feltételezné, hogy az alkotó maga legyen a menedzser is – erre pedig elég kevesen hajlandóak. Ebből az következik, hogy az alkotónak digitális környezetben is szüksége lesz ügynökszerű (egyedi) vagy általános ügynökszerű (közös) kezelőre.

4.1.2. A szerzői jogban érvényesítendő érdekek

A klasszikus szerzői jogi elméletek szerint¹⁷ az alkotmányos alapokon nyugvó szerzői jognak számos érdek kiegyensúlyozására kell törekednie. Az érdekek meghatározásánál a jogterület által érintett személyek köréből kell kiindulni.

Mindenek előtt a tipikus módon a gyengébb fél szerződési pozíciójában levő szerző számára kell a szerzői jognak a legteljesebb anyagi részesedést biztosítania a műve értékesítéséből. Ezzel szemben áll a társadalomnak (az egyes felhasználóknak) az arra irányuló általános igénye, hogy a lehető legkevésbé korlátozzák a műhöz való hozzáférés lehetőségét, és ennek eredményeképpen minél sokszínűbb, gazdagabb kulturális életet élhessen.¹⁸

A művészeti és tudományos életben résztvevők (vagyis a közönség egy speciális részének) alkotói szabadsága és fejlődése szintén azt igényli, hogy a művek minél könnyebben hozzáférhetőek legyenek, hiszen a művész és a tudós is a már meglévő szellemi termékekre építi saját alkotását. Ugyanakkor az

egyen önképzési lehetőségének biztosítása is olyan, a szerzői jog által szükségszerűen teljesítendő igény, ami egyrészt a mű (felhasználásnak nem feltétlenül minősülő) életét, másrészt a magáncélú használatra való többszörösítés – bizonyos korlátok közötti – szabaddá tételét követelik.

Nem vitatható ugyanakkor az sem, hogy a mű közvetítőinek (kiadóknak, ügynökségeknek, lemezvállalatoknak, az informatikai iparnak) az az előleges gazdasági érdeke, hogy a jogosulttól minél kisebb díj-fizetéssel szerezzék meg, a felhasználóknak pedig minél magasabb áron adják tovább a műveket.

E három érdekcsoport (a szerzők, felhasználók és a közvetítők) érdekeinek figyelembevételét tükrözi az a hármas struktúra, amely a szerző kizárólagos engedélyezési jogából, a díjigényekből (mint a szerzői jog korlátozásából)

és a szabad felhasználásokból, (mint a szerző kizárólagos joga alóli kivételekből) épül fel. Azaz nem csak a szerző és a vele felhasználási szerződés keretében jogviszonyban álló közvetlen felhasználó érdekeit kell figyelembe venni, amikor a szerzői jog esetleges átalakításáról esik szó, hanem azokat az egyéb érdekeket is, amelyek ezekhez hasonló prioritást kell, hogy élvezzenek.

4.2. Kivételek és korlátozások

A szerzői jog *korlátainak* és a szerzői jog alóli *kivételeknek* a fogalma a jogirodalomban több értelemben is használatos.¹⁹ Abból kell kiindulni, hogy a szerzői jog legteljesebb formájában akkor illeti a szerzőt, ha a mű felhasználását kizárólag ő engedélyezheti, és ő maga döntheti el, hogy a felhasználásért kér-e díjat vagy lemond erről. Az előző fejezetben ismertetett egyéb érdekek azonban szükségessé teszik, a szerző ne minden esetben élhessen ezzel a kizárólagos engedélyezési jogával, azaz ezen külső igények érvényesülése kerüljön előtérbe a szerző vagyoni igényeivel szemben. A következőkben arra keressük a választ, hogy mi a (gazdasági, technikai, jogi) oka a korlátozásoknak és kivételeknek, és mennyiben kell, hogy ezek a rendszerek átalakuljanak a digitalizáció elterjedésével és a DRMS igénybevételének hatására.

A szerző talán legfontosabbnak tekinthető vagyoni jellegű jogosultsága a többszörösítéshez való jog, illetve ennek más számára történő engedélyezése. Főszabály szerint a szerző engedélye szükséges a mű bármilyen többszörösítéséhez, legyen az ideiglenes, tar-

Nem csak a szerző és a vele felhasználási szerződés keretében jogviszonyban álló közvetlen felhasználó érdekeit kell figyelembe venni, amikor a szerzői jog esetleges átalakításáról esik szó, hanem azokat az egyéb érdekeket is, amelyeknek ezekhez hasonló prioritást kell élvezniük.

tós, érzékelhető, vagy ember számára érzékelhetetlen, magán- vagy bármilyen más célú.²⁰

A BUE 9. cikkének (2) bekezdésében foglalt ún. három lépcsős teszt feljogosítja az Unióhoz tartozó országok törvényhozó szerveit arra, hogy különleges esetekben lehetővé tegyék a (...) művek többszörözését, feltéve, hogy az ilyen többszörözés nem sérelmes a mű rendes felhasználására, és indokolatlanul nem károsítja a szerző jogos érdekeit.

E kettős jelentéstartalmú²¹ szabály alapján a BUE számos tagállama lehetővé teszi a magáncélú többszörözést oly módon, hogy a szerzői engedélyhez kötöttség alól a törvényben mentesíti a felhasználót, ugyanakkor – felismerve a magáncélú többszörözésnek a gazdasági jelentőségét – ennek fejében megfelelő (átalányjellegű) díjazást ír elő, azaz a szerző kizárólagos jogát a magáncélú többszörözés tekintetében díjigénnyé degradálja.²²

A *korlátozás* fogalma tehát ebben a kontextusban azt az átmeneti helyzetet jelenti, amikor ugyan nincs szükség a felhasználáshoz a szerző engedélyére (ez a korlátozás), ugyanakkor – általányjellegű – jogdíj mégis jár a szerzőnek. A korlátozás a szerző jogának kisebb mértékű megszorítását jelenti, mint a kivétel. Ez az értelmezés megfelel a Sztj. szóhasználatának is, mivel a 33. § (1) bekezdése szerint a szabad felhasználás körében a felhasználás díjtalan, és ahhoz a szerző engedélye nem szükséges. Vagyis azon felhasználások, amelyek *A szabad felhasználás és a szerzői jog más korlátai* című fejezetben szerepelnek, de megvalósításuk általány díjfizetést von maga után, nem tartoznak a szabad felhasználások körébe, hanem csak a szerzői jog enyhébb korlátozását jelentik. Ilyen korlátozásnak tekintendő a magáncélú többszörözéssel szemben igényelhető (reprográfiai és üres hordozó-)díj.

A BUE 9. cikke alapján álló (üres hordozó-, és reprográfiai) díjigények kialakulásának történetileg az elsődleges oka az volt, hogy a szerzői jogi engedélyezés alá tartozó felhasználások tekintetében a (másolásra is alkalmas) lejátszók és az üres hordozók megjelenése új piacot teremtett.²³ Mivel olyan mennyiségű többszörözés valósul meg ezen az úton, ami egyébként komolyan befolyásolta a jogosultak érdekeit, ez ennek a piacnak a szerzői jog által való lefedését igényelte.²⁴ (Itt érdemes megjegyezni, hogy a díjigények nem a jogsértések egyfajta kompenzációjaként, hanem a jogszerű felhasználások díjaként értelmezendők. Ilyen díjigény törvényi szabályozása esetében tehát nem az a jogsértő, aki fénymásol, hanem aki a készülék után fizetendő díjat nem fizeti meg.) Ugyanakkor az ezekkel az eredetileg csak analóg eszközökkel lehetővé vált magáncélú másó-

lások tekintetében az egyéni engedélyezés gyakorlatilag nem érvényesíthető, illetve csak a magánszférába történő igen erős beavatkozás árán történhet meg.²⁵ Az egyéni engedélyezéssel szemben a díjigény mellett szól az is, hogy a potenciális felhasználók számára az egyéni engedélyezéshez képest így lényegesen könnyebbé válik a művekhez való hozzáférés. Ugyanígy nem elhanyagolható szempont az sem, hogy – tekintve azt, hogy ezek a díjak csak közös jogkezelésben érvényesíthetők – az egyébként gyenge jogosultak összefogva erősebb alkupozícióban, minden egyes felhasználásnál „megfelelő” díjat tudnak elérni.

A díjigények kialakítását tehát a fentebb ismertetett érvek támasztották alá. Felmerül a kérdés, hogy a digitalizáció megjelenésével melyek azok az okok, amelyek a díjigények bevezetése és fenntartása mellett szóltak, de ma már nem tarthatók, illetve,

hogy ezek megszűnése magával vonja-e a díjigények megszüntetésének lehetőségét is. Előre kell bocsátani, hogy az analóg magáncélú többszörözések tekintetében nem változott a helyzet: ezek tekintetében mindaddig nem szüntethető meg a díjigény, amíg olyan szintre vissza nem szorulnak (előreláthatóan a digitális többszörözés erőteljes elterjedése következtében), amíg a szerző érdekeire már nem lesznek sérelmesek. Ennek időpontja eltérő lehet a hordozók és a reprográfia tekintetében: míg az üres kazettára való többszörözés ma is visszaszorulóban van, addig a fénymásolás tekintetében ez nem állítható. (Ugyanez igaz a hozzáférést / másolást nem korlátozó digitális másolóforrások meglétére is, ami szintén még hosszú ideig indokolja a díjigények fenntartását.)

Az nem vitatható, hogy a közönségnek a művekhez való könnyebb hozzáférése és a szerzők erősebb alkupozíciójának érvényesítése olyan szempontok, amelyeknek érvényesítése meg kell, hogy maradjon a szabályozás céljai között. Az sem kérdéses, hogy a magáncélú többszörözés után fizetendő jogdíjjal érintett piacok azóta sem szűntek meg, sőt kiterjedtek.

Az egyetlen pont, ahol egyértelmű változás következik be a digitalizációval, az az egyéni engedélyezés lehetővé válása. Az egyéni engedélyezés visszaállítása (helyesebben bevezetése) azonban azt is magával vonja, hogy az a közös jogkezelésben kialakított objektív kritériumrendszer, amelynek alapján a magáncélú többszörözés ma lehetséges, eliminálódik, és az engedélyezés teljesen ki lesz

szolgáltatva a szerző döntésének. (Azaz a szerző meg is tagadhatja az engedélyt, minden indokolás nélkül.) Továbbá nem hagyható figyelmen kívül az, hogy az általányengedélyezés lehetővé teszi a magánszféra sértetlenül hagyását,²⁶ a magáncélú többszörözésre vonatkozó egyéni engedély pedig az ebbe való beavatkozást is magával vonja. Értékelni kell azt a szempontot is, hogy a műköztetők azon érdekével, hogy kikapcsolják a rendszerből a közös jogkezelést végző szervezeteket, szemben áll az a tény, hogy a szerzők a közös jogkezelés megszüntetésével velük és a felhasználókkal szemben is elveszítik az érdekérvényesítő képességüknek

a tömegességben rejlő erejét. Ugyanakkor pedig a DRMS alkalmazása abban az esetben, ha a szerző ezzel elesik a magáncélú többszörözésért járó díjigénytől, nem csak gyengíti a szerző pozícióját, de megdrágítja a felhasználási szerződést is, mivel ebben viszont figyelembe

kell venni a magáncélú többszörözésért járó díj kiesését.

A kivételek és korlátozások fogalmának szűkebb értelmezése szerint a szerző kizárólagos joga alóli *kivételek* a fentebb említett kettős feltételrendszer teljes figyelmen kívül maradását jelenti: kivétel tehát az, ha a szerző engedélyére nincs szükség a felhasználáshoz, és jogdíjat sem kell fizetni érte. Ez az Sztj. szóhasználatában megfelel a szabad felhasználásnak.

A szabad felhasználások meghatározásánál nincs szerepe a piac kiterjedésének vagy a jogérvényesítés nehézségének. Ezekben az esetekben a felhasználók tekintetében privilegizált helyzet létrehozására a fentebb részletesen ismertetett, a szerző igényein kívül eső szociális, vagy társadalmi érdekek érvényesítése miatt van szükség: az oktatás, a tudományos élet szabadsága, a nyilvánosság információhoz jutása az analóg és a digitális világban is egyformán érvényesítendő szempontok. Ezeknek a szerző kizárólagos jogával szemben is érvényt kell szerezni úgy, hogy ezekre a célokra szabadon hozzáférhetővé kell tenni a műveket. Ezek az igények pedig nem változtak meg a digitalizációval.

5. A DRMS és a szerzői jogban érvényesítendő érdekek kapcsolata

A kiegyensúlyozott szerzői jogi szabályozásnak tehát amellet, hogy elő kell segítenie azt, hogy a jogosult és a felhasználó között létrejött szerződés a lehető leginkább a felek

A minősített szolgáltatóként történő működés az új rendszerben nincs minősítési eljáráshoz kötve, ugyanakkor ezen szolgáltatóknak fokozott hatósági ellenőrzéssel kellene számolniuk (első ellenőrzés, éves helyszíni vizsgálat).

megállapodásának megfelelően realizálódjon, ugyanakkor a két szerződéskötő fél érdekein túlmutató szempontrendszernek is meg kell felelnie, biztosítania kell a díjigényeket és a szabad felhasználásokat is. Erre abban az esetben technikai okokból nincs lehetőség, ha a művek olyan műszaki intézkedéssel vannak ellátva, ami megakadályozhatja például a magáncélú többszörözést, vagy a könyvtári archiválást. Ilyenkor szükséges a jogalkotó beavatkozása, amelynek a célja az, hogy a DRMS alkalmazása ellenében is lehetővé váljon ezeknek az egyéb érdekeknek az érvényesülése.

Szükséges a jogalkotó olyan beavatkozása, amelynek a célja az, hogy a DRMS alkalmazása ellenében is lehetővé váljon a szerzői jogot korlátozó érdekek érvényesülése.

5.1. A WIPO Szerzői Jogi Szerződése és az Előadásokról és Hangfelvételekről szóló Szerződése és az Sztj.²⁷

A hatásos műszaki intézkedés megkerülése elleni védelem bevezetését az Európai Unió tagállamai számára az INFOSOC-irányelv 6. cikke²⁸ javasolja, a magyar szerzői jogba viszont a WIPO Internet-szerződéseinek korábban történt ratifikálása²⁹ következtében már az irányelv átültetését megelőzően bekerült néhány, az intézkedések megkerülésével kapcsolatos szabály.³⁰

Az Sztj. 95. §-ának (1) és (2) bekezdése tiltja a szerzői jog védelmére szolgáló hatásos műszaki intézkedés megkerülését, feltéve, hogy ezt olyan személy hajítja végre, aki tudja, vagy akinek az adott helyzetben általában elvárható gondosság mellett tudnia kellene, hogy a cselekmény célja a műszaki intézkedés megkerülése. Az Sztj. alapján szintén tilos az olyan eszköz, termék vagy alkatrész előállítása, behozatala, terjesztése, eladása, bérbeadása, eladás vagy bérbeadás céljából történő reklámozása, kereskedelmi céllal való birtoklása, illetve ilyen szolgáltatás nyújtása, amelyet a hatásos műszaki intézkedés megkerülése céljából kínálnak, reklámoznak vagy forgalmaznak, továbbá amelynek a hatásos műszaki intézkedés megkerülésén kívül nincs számottevő gazdasági jelentősége, illetve célja, vagy amelyet elsősorban a hatásos műszaki intézkedés megkerülésének lehetővé tétele vagy megkönnyítése céljából terveztek, gyártottak, alakítottak át, illetve teljesítettek.³¹

A Büntető Törvénykönyv ezeknek a cselekményeknek a súlyosabb elkövetési formáit szigorúbb szankcióval sújtja.³² Aki a hatásos műszaki intézkedés megkerülése céljából haszonszerzés végett készít, állít elő, ad át, hoz forgalomba vagy kereskedik erre alkal-

mas eszközzel, termékkel, berendezéssel vagy felszereléssel, továbbá aki ezeket másnak rendelkezésére bocsátja, még inkább, ha mindezeket a cselekményeket üzletszerűen végzi, szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel is büntethető.

5.2. A hatásos műszaki intézkedéseknek a DRMS-hez való viszonya

A törvényi definíció alapján műszaki intézkedésnek minősül minden olyan eszköz, alkatrész vagy technológiai eljárás, illetve módszer, amely arra szolgál, hogy a szerzői jog jogosultja által nem engedélyezett cselekményeket – rendeltetésszerű működése révén – megelőzze, illetve megakadályozza.³³ Hatásosnak pedig akkor tekintendő az intézkedés, ha a mű felhasználását a jogosultak a hozzáférést ellenőrző vagy védelmet nyújtó olyan eljárás – különösen kódolás vagy a mű egyéb átalakítása, vagy másolatkészítést ellenőrző mechanizmus – útján ellenőrzik, amely alkalmas a védelem céljának elérésére.³⁴

A Sztj. 95. §-ában meghatározott műszaki intézkedésnek tehát az az elsődleges célja, hogy megakadályozza a szerzői műhöz való jogtalan hozzáférést és a jogosulatlan felhasználást, függetlenül attól, hogy a mű digitális, vagy analóg formában létezik-e. A DRMS feladata ennél jóval szerteágazóbb lehet, de csak a digitalizált műpéldányok tekintetében. A szerzői jogilag releváns célja is csak részben azonos a hatásos műszaki intézkedéssel: a két fogalom metszéspontját a jogosultnak és a jogszerű felhasználónak a jogsértésektől való védelme jelenti. A két fogalom tehát nem mindenben fedik egymást: a hatásos műszaki intézkedés nem csak digitális lehet, a DRMS-nek pedig nem csak a tartalom védelme lehet az egyedüli célja, bár szerzői jogilag kétségtelenül ez a meghatározó eleme.

Itt – a korábban említett hozzáférési joghoz kapcsolódva – mindenképp meg kell jegyezni, hogy a hatásos műszaki intézkedés megkerülésével szemben biztosított védelem ugyanúgy nem tekinthető szerzői jognak, a hozzáférés-ellenőrzés joga sajátos megnyilvánulásának, mint a DRMS alkalmazása. A nemzetközi³⁵ és a magyar jogirodalom³⁶ egységesnek mondható abban a tekintetben, hogy a WIPO Szerzői Jogi Szerződés, az INFOSOC-irányelv és a Sztj. 95. §-ában biztosított védelem nem a szerzői jogosultságot, hanem az azt oltalmazó technikai eljárást védi.

5.3. A hatásos műszaki intézkedések/DRMS versus díjigények/szabad felhasználások

Az Internet-szerződések által (és így az Sztj. eredeti, 1999-es szövegében) nem kezelt problémát az jelentette, hogy a hatásos műszaki intézkedéseknek a DRMS-hez hasonlóan lehet olyan „mellékhatása”, hogy meggátolja a törvény alapján egyébként jogszerű magáncélú többszörözéseket és a szabad felhasználásokat is.

Erre a problémára két megoldás-típus született eddig: a törvény által meghatározott esetekben a hatásos műszaki intézkedés ellenében közigazgatási döntés alapján kell lehetővé tenni. A másik kodifikációs megoldás szerint szintén a jogszabály határozza meg azokat az eseteket, amikor a hatásos műszaki intézkedés ellenére lehetővé kell tenni a szabad felhasználást, de nem egy általános, felhasználói csoportokra általában alkalmazandó határozattal érhető ez el, hanem esetenként (akár egyeztető szervezetet is bevonva) kell biztosítani. Az előbbi mintát követi az amerikai szerzői jogi törvényben kialakított rendszer,³⁷ az utóbbira például az INFOSOC-irányelvet átültető államok többsége, így Magyarország is.³⁸

Az Sztj. (2004. május 1-én hatályba lépett) új rendelkezései alapján a DRMS vagy más hatásos műszaki intézkedés feloldását nem lehet követelni akkor, ha a művet szerződés alapján teszik úgy a nyilvánosság számára hozzáférhetővé, hogy a nyilvánosság tagjai a hozzáférés helyét és idejét egyénileg választhatják meg.³⁹ Tehát az előfizetéses internetes építészeti lappal szemben nem lehet a magáncélú másolás lehetővé tételét kérni. Ugyanakkor azonban a nem szerződéses alapon hozzáférhetővé tett és hatásos műszaki intézkedéssel ellátott (akár az Interneten lévő, akár valamely digitális hordozón rögzített) művek tekintetében bizonyos korlátok között lehet igényelni a műszaki intézkedés feloldását. Az Sztj. ilyen esetben sem teszi lehetővé az üres hordozóra történő magáncélú másolást (tehát CD-írás céljából nem lehet feloldani a másolásvédelmet). A reprográfia tekintetében ugyanakkor úgy rendelkezett a jogalkotó, hogy a nem szerződéses alapon hozzáférhető művek esetében a műszaki intézkedést fel kell oldani. A szabad felhasználások közül pedig a társadalmi szempontból talán legfontosabbak tekintetében engedhető meg a feloldás: lehetővé kell tenni a hozzáférést a reprográfiai, az átvételi, egyes archiválási, ideiglenes és iskolai oktatási céllal történő többszörözések esetében, valamint a fogyatékos személyek által történő felhasználásra.⁴⁰

A szabály két szinten szűri meg a hatásos műszaki intézkedéssel ellátott művekhez való hozzáférést. Először is nem minden analóg szabad felhasználás tekintetében kell feloldani a védelmet (pl. ezután sem kell feloldani a másolásvédelem CD-k kódjait), másodsorban pedig soha nem kell feloldani a védelmet a szerződéses alapú internetes felhasználások esetében.

Mivel az üres hordozóra történő magáncélú többszörözés azon felvételek tekintetében, amelyek másolásvédelemmel, nem lehetséges, ugyanakkor viszont ma még jelentős számú nem védett hordozó van forgalomban, amelyek szabadon többszörözhetők, ezért szükséges a díjszabás megállapításánál annak a figyelembevétele, hogy egy-egy hordozón alkalmaznak-e védelmi intézkedést vagy sem.⁴¹

Ugyanez a szabály a reprográfiai díjigény esetében nem szerepel a törvényben, azaz itt a közös jogkezelő szervezetnek nem áll fenn kötelezettsége arra nézve, hogy a díjszabása megállapításánál figyelembe vegye azt, hogy alkalmaznak-e a reprográfiával többszörözött művek védelmére műszaki intézkedést vagy sem.

Az üres hordozó- és a reprográfiai jogdíj azonos jogi alapon nyugvó, ám mégis eltérő szabályozásának több oka van.

Egyrészt a törvény elfogadásakor⁴² még a 157/2000. (IX. 13.) Korm. rendelet volt hatályban, amelyben a reprográfiai eszközök között csak a fénymásoló berendezések szerepeltek. A fénymásolással összefüggésben a másolást megakadályozó hatásos műszaki intézkedés fogalma majdhogynem értelmezhetetlen volt. Ugyanakkor pedig még a másolásvédelemmel ellátott anyagok esetében is fel kell oldani a védelmet a 95/A. § (1) bekezdése alapján. Ebből az következik, hogy akár rendelkezett eredetileg a mű védelemmel, akár nem, reprográfia céljára hozzáférhetővé kell tenni: nincs oka annak, hogy itt is

figyelembevételre kerüljön a hatásos műszaki intézkedés alkalmazása.

A 197/2004. (VI. 22.) Korm. rendelet azonban változtatott a helyzeten: a nyomtatók bekerülése a reprográfiára alkalmas eszközök körébe joggal veti fel azt a kérdést, hogy azokban az esetekben, amikor a szerződés alapján hozzáférhetővé tett dokumentumot olyan műszaki intézkedés védi, ami megakadályozza a kinyomtatást, nem kellene-e a díjszabás megállapításánál figyelembe venni.

Az Sztj. jelenleg nem tartalmaz ilyen kötelezettséget. Az INFOSOC-irányelv erre vonatkozó 5. cikke (2)

bekezdésének a) pontja sem írja elő a reprográfiai jogdíj tekintetében a hatásos műszaki intézkedés figyelembevételét, ellentétben az 5. cikk (2) bekezdésének b) pontjával, amely azonban az üres hordozóra történő többszörözés esetére kötelezővé teszi ezt. A magyar jogalkotó tehát azzal, hogy az üres hordozó- és a reprográfiai jogdíj tekintetében eltérően rendelkezett, nem sértette a közösségi jogot. Ugyanakkor azonban az INFOSOC-irányelv Preambulumának (35) bekezdése általában – nem csak az üres hordozó-díjak tekintetében – írja elő a műszaki intézkedés figyelembevételének kötelezettségét és a műszaki semlegesség elve is ezt kívánná a szabályozástól.

6. Záró gondolatok

Az eddig kifejtettek alapján a DRMS-mel birkozó jogalkotó előtt két út áll: a hatásos műszaki intézkedéssel, DRMS-mel védett művek tekintetében abszolút oltalmat adni a műszaki intézkedésnek, és így az ilyen mó-

don védett művek tekintetében nem engedi meg a magáncélú többszörözést vagy az egyes szabad felhasználásokat. Ez azonban ellentmond a nemzetközi kötelezettségeknek, és nem felel meg az INFOSOC-irányelvben foglaltaknak sem. Ez az út a díjigényeknek a digitális világban való teljes megszüntetéséhez vezet, ami számos olyan érdek sérelmét eredményezné, ami egy alkotmányos alapokon nyugvó szerzői jogi szabályozásban nem vállalható fel.

A másik, inkább követendő út választása azzal jár, hogy a hatásos műszaki intézkedés feloldását egyes esetekben megengedi, és alkalmazásá-

nak figyelembevétele mellett állapítja meg a többszörözések tekintetében a díjat. Ez egyértelműen a díjrendszerek fennmaradásával jár együtt – azokat a digitalizáció eredményeihez igazítva.

A távoli jövőbe tekintve úgy tűnik, a díjrendszerek mégis megszüntethetők lesznek egyszer. Ehhez viszont az alábbi feltételeknek meg kell valósulnia:

1. minden művet digitalizálni kell és ellátni hatásos műszaki intézkedéssel,
2. továbbá ezekhez a művekhez maximálisan azon az áron kell hozzájuttatni a felhasználókat, amennyibe díjigény fenntartásával kerül a művek felhasználása.⁴³

Azonban a jelenlegi átmeneti időszakban az egyetlen megfelelő megoldásnak az látszik, ha azon művek tekintetében, amelyeket hatásos műszaki intézkedésként DRMS véd, ezt messzemenően figyelembe vesszük, ahol pedig nem létezik ilyen védelem, ott a magáncélú felhasználásokért a törvény biztosítsa a magáncélú felhasználások fejében a megfelelő díjazást.⁴⁴

Jelenleg az egyetlen megfelelő megoldásnak az látszik, hogy azon művek tekintetében, amelyeket hatásos műszaki intézkedésként DRMS véd, ezt messzemenően figyelembe vesszük, ahol pedig nem létezik ilyen védelem, ott a magáncélú felhasználásokért a törvény biztosítsa a megfelelő díjazást.

Jegyzetek

- 1 Mind a DRMS működésével, mind annak szabályozási hátterével foglalkozik Dósa Imre - Polyák Gábor Informatikai jogi kézikönyvének (KJK-Kerszöv, 2003.) III. fejezete, A szerzői jogok technikai védelme cím alatt (A szerk.)
- 2 Guggemos, Werner-Christian: Digital Rights Management im praktischen Einsatz. ZUM 2004/3. p. 183.
- 3 Marks, Dean S. – Turnbull, Bruce H.: Technical Protection Measures: The Intersection of Technology, Law and Commercial Licences. E.I.P.R. 2000/2. p. 198., illetve Peukert, Alexander: Digital Rights Management und Urheberrecht. UFITA 2002/3. p. 690.
- 4 Cunard, Jeffrey – Hill, Keith – Barlas, Chris: Current Developments in the Field of Digital Rights Management. WIPO Standing Committee on Copyright and Related Rights. Tenth Session Geneva, November 3 to 5, 2003. http://www.wipo.int/documents/en/meetings/2003/sccr/pdf/sccr_10_2.pdf [2004. 07. 01.]
- 5 Részletesen ld. Bechtold, Stefan: Vom Urheber- zum Informationsrecht, Implikationen des Digital Rights Management című kötetében. Schriftenreihe Information und Recht Band 33. Verlag C.H. Beck, 2001.
- 6 Reinbothe, Jörg: Private Copying, Levies and DRMs against the Background of the EU Copyright Framework. DRM Levies Conference, 8th September 2003. The Advent of DRM Systems. http://europa.eu.int/comm/internal_market/en/intprop/news/2003-09-speech_en.htm [2004. 07. 01.]

⁷ Pfennig, Gerhard: Digital Rights Management Systeme aus der Sicht von Verwertungsgesellschaften. ZUM 2004/3. p. 198.

⁸ Itt kell megemlíteni még a Technical Protection Measures-t (TPM), amely az egyes műhordozók kódolását jelenti, és szükséges előfeltétele a DRMS alkalmazásának off-line és on-line területen egyaránt.

⁹ Schippan, Martin: Rechtsfragen bei der Implementierung von Digital Rights Management-Systemen. ZUM 2004/3. p. 189.

¹⁰ Az elméletet Simon Olswang fogalmazta meg először Accessright: An Evolutionary Path for Copyright into the Digital Era? című tanulmányában (E.I.P.R. 1995/5. p. 215.), és Jane Ginsburg is levezeti a Digital Millennium Copyright Act 1201. §-ából. Ez utóbbira Thomas Heide hivatkozik a Copyright in the EU and United States: What „Access Right”? c. tanulmányában. (E.I.P.R. 2001/10. p. 469.) http://europa.eu.int/comm/internal_market/en/intprop/news/2002-06-conference [2004. 07. 01.]

¹² Dreier, Thomas: im. p. 1.

¹³ 2001. évi XXXI. törvény az elektronikus aláírásról 2. § 15. pont; 1952. évi III. törvény a Polgári perrendtartásról 197. §

¹⁴ Nem elhanyagolható az a szempont sem, hogy olyan esetekben, amikor lehetőség van a jogok gyakorlására egyénileg és közös jogkezelésben is (ezt a 2003. évi CII. törvény több esetben is lehetővé tette), a szerzőnek a felhasználási szer-

zódés megkötésénél jobb az alkupozíciója a közös jogkezelő tagjaként, mint egyedül. Ld. még Pfennig: i. m. p. 199.

Pfennig, Gerhard: i. m. p. 200.

16 Rohleder, Bernhard: DRM – Herausforderung und Chance in der digitalen Welt. ZUM 2004/3. p. 203.

17 Ezek részletes áttekintését ld. Gyenge, Anikó: Új erővonalak a szerzői jogban? in: Kelemen, Miklós – Takács, Péter (szerk.): Est quadam prodire tenus. p. 128-129. ELTE ÁJK 2004, Budapest.

18 Rehinder, Manfred: Urheberrecht. Rdnr. 37. Verlag C. H. Beck, 2001. 11. kiadás

19 A jelen tanulmányban alkalmazott szűk értelmezés alapján a kivételek és korlátozások fogalma nem fedi le sem az átruházhatóságot (aminek következtében nem csak a szerző lesz jogosult az engedélyezésre), a védelmi időt (ami a szerző joggyakorlásának időbeli korlátja) és a közös jogkezelést sem (amikor pedig a szerző közvetítő szervezetten keresztül gyakorolja az engedélyezési jogot). Az Sztj. szabad felhasználásokra és a szerzői jog egyéb korlátaira vonatkozó fejezete és az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról szóló 2001/29/EK irányelve (a továbbiakban: INFOSOC-irányelv) ebben a szűk értelemben használja a kifejezéseket. Ez utóbbi állítás azonban csak azzal a különbségtétel-lel érvényes, hogy míg az Sztj. IV. fejezetének címéből az következik, hogy a szabad felhasználás (kivételek) is egyfajta korlátja a szerzői jognak, vagyis a korlát a szélesebb kategória és a szabad felhasználás az ebbe tartozó szűkebb, addig az INFOSOC-irányelv különválasztja a két fogalmat, és egyenrangúként kezeli a kivételeket és korlátozásokat (5. cikk Kivételek és korlátozások). Tágabb értelemben azonban a szerzői jog korlátai közé sorolható minden szabály, amely bármilyen módon befolyásolja a szerzőnek a fent ismertetett korlátozás nélküli joggyakorlását. Ebben az összefüggésben szabad felhasználásnak lehet nevezni nem csak a díjigény- és engedély-független felhasználást, de azt az esetet is, amikor a szerzőnek bizonyos átalánydíj jár a felhasználásért. Ebben a tág értelemben a szerzői jog korlátját jelenti minden szabad felhasználás, a védelmi idő lejártá, a jogok átruházhatósága és azok közös jogkezelésben történő gyakorlása is.

20 Berni Unió Egyezmény (kihirdette az 1975. évi 4. tvr., a továbbiakban: BUE) 9. cikk (1) bekezdés; a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (a továbbiakban: Sztj.) 18. § (1) bekezdés

21 A három lépcsős teszt egyrészt felhatalmazást ad a tagállamoknak a kivételképzésre, másrészt pedig értelmezési szempontokat ad az egyes szabad felhasználások terjedelmére vonatkozóan.

22 Reinbothe, Jörg: im. III. The Levies

23 A többszörözésre alkalmas eszközök (legyenek azok digitálisak vagy analóg elven működők) gyártói szerint a gyártók közti versenyt akadályozzák az országonként különböző díjak.

24 BUE 9. cikk (2) bekezdés

25 A magánélethez való jog, és azon belül is a magánlakáshoz való alapjog és a szerzői jogosultságok gyakorolhatóságának a DRM révén való kibővülése akkor kerülhet kollízióba egymással, ha a DRM kellő fejlettségi szint hiányában nem csak a jogszerűtlen, de a jogos felhasználásokat is, sőt adott esetben a hozzáférést is képes korlátozni, vagy legalábbis annak minőségét jelentősen rontani. Másrészt pedig a felhasználó magatartásáról, szokásairól, egyéb tulajdonságairól olyan adatokat is rögzítenek, vagy legalábbis képesek erre, ami adatvédelmi problémákat is felvet. 26

Bygrave, Lee A.: The Technologisation of Copyright: Implications for Privacy and Related Interests. E.I.P.R. 2002/2. p. 53.

27 a továbbiakban: Internet-szerződések. Kihirdette a 2004. évi XLIX. törvény

28 A tagállamok megfelelő jogi védelmet biztosítanak a hatásos műszaki intézkedések olyan megkerülése ellen, amelyet olyan személy hajtott végre, aki tudja, vagy kellő gondosság mellett tudnia kellene, hogy cselekményének célja a műszaki intézkedés megkerülése.

29 57/1998. (IX. 29.) Ogy. határozat

30 A Szerződések megfelelő jogi védelmet és hatékony jogorvoslatot biztosítanak azoknak a hatásos műszaki intézkedéseknek a megkerülése ellen, amelyeket a szerzők és a Szerződés, illetve a Berni Egyezmény értelmében biztosított jogaik gyakorlásával kapcsolatban alkalmaznak, és amelyek műveik tekintetében korlátozzák az érintett szerzők által nem engedélyezett, illetve a törvény által meg nem engedett cselekményeket.

31 A 2003. évi CII. törvény 78. §-a alapján módosított szabály eredeti szövege szerint maga a megkerülés és a reklámozás cselekménye nem volt jogsértő. A 2004. május 1-jén hatályba lépett szöveg az INFOSOC-irányelv 6. cikkének (1) bekezdésének megfelelően módosult.

32 1978. évi IV. Törvény a Magyar Köztársaság Büntető Törvénykönyvéről 329/B. § (1)-(3) bekezdések

33 A szabály a 2003. évi CII. törvény 78. §-a alapján bővült ki a "módszer" fogalmával.

34 Sztj. 95. § (3) bekezdés

35 Heide, Thomas: im. p. 474.

36 Gyertyánfy, Péter: A szerzői jogi törvény magyarázata. KJK-Kerszöv, 2000. p. 455.

37 Digital Millennium Copyright Act Section 1201.

38 A lehetővé tétel történhet a kód feloldásával, de akár egy kinyomtatott műpéldány rendelkezésre bocsátásával is.

39 Sztj. 95/A. § (2) bekezdés

40 Sztj. 95/A. § (1) bekezdés

41 Sztj. 20. § (2) bekezdés

42 2003. november 17.

43 Pfennig, Gerhard: im. p. 203.

44 Schippan, Martin: im. p. 190.

Első Magyar Jogi Portál
és online Ügyvédi Szaknévsor

JOGI FÓRUM

jogi hírek

interjúk

publikációk

vitafórum

szaknévsor

jogi szakkönyv-katalógus

jogi állásbörze

szakmai rendezvények

heti hírlevél

országos ügyvédi szaknévsor

magyar, angol és német nyelven

ügyfél keres ügyvédet szolgáltatás

www.jogiforum.hu